

KARADENİZ BÖLGESİ MİLLÎ PARKLARININ PAN PARKS SERTİFİKASYON SİSTEMİNE UYGUNLUKLARI

AYAN, Sezgin* -ÖZTÜRK, Sevgi** -YİĞİT, Nurcan***
TÜRKİYE/TYPCIA

ÖZET

Günümüzde korunan alanlar, in-situ doğa koruma araçlarının en önemlilerinden biridir. Bu alanlar, doğal ve kültürel kaynaklar ile biyolojik çeşitliliğin korunması, turizm-rekreasyon etkinlikleri için olanaklar sağlama ve kırsal kalkınmaya destek olma gibi işlevleri de yerine getirmektedir.

Bu bildiriye, korunan orman alanları olarak Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Altındere Vadisi, Hatilla Vadisi, Ilgaz Dağı, Kaçkar Dağları, Karagöl-Sahara, Küre Dağları ve Yedi Göller Millî Parkları ele alınmıştır. Ele alınan korunan alanların, uluslararası statülere ve sertifikasyon sistemlerine göre değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durularak, mevcut özelliklerin sertifikasyon kriterlerine uygunluğu irdelenmeye çalışılmıştır. Bu sayede; korunan alanlarda gerçekleştirilecek etkinliklerde uluslararası alanda tanınan sürdürülebilir yönetim yaklaşımları kapsamına girilmesi ve korunan alanlar ağına dâhil olan diğer alanların bilgi ve deneyimlerinden faydalanılması mümkün olabilecektir.

Bu çalışmada, ele alınan alanların, yasal, yönetsel ve ekonomik sorunları ile yerel halkın ve ziyaretçilerin eğitimi, ziyaretçi yönetimi, doğa koruma, tanıtım ve rekreasyon-turizm konuları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bölgede mevcut millî park statüsünde yedi korunan orman alanı incelendiğinde, en önemli sorunun yerel halk, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) iş birliği içerisinde organize olamayışları olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, planlama ve uygulama süreçlerinde sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlara yönelik olarak millî parkları, bütüncül bir yaklaşımla, ekolojik, arkeolojik, sosyal ve kültürel yönden koruyarak sağlayacak şekilde sürdürülebilir yönetimini sağlama anlayışı üzerinde yoğunlaşmıştır. Millî parkların bu sorunlarını çözmede ve bu alanların

* Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 37200 Kastamonu/ TÜRKİYE. Sorumlu yazar. e-posta: sezginayan@kastamonu.edu.tr

** Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 37200 Kastamonu/ TÜRKİYE.

*** Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 37200 Kastamonu/ TÜRKİYE.

etkin/sürdürülebilir koruma-kullanma dengesini sağlamada uluslar arası sertifikasyon programları bir araç olarak değerlendirilmelidir.

Karadeniz Bölgesi'ndeki millî parklar, korunan alanlarda doğanın korunması için hazırlanmış olan uygulamadaki tek sertifika sistemi olan PAN Parks kriterleri (**Prensip 1: Doğal Değerler: Alan büyüklüğü**) açısından değerlendirildiğinde; Kaçkar ve Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parklarının PAN Parks kapsamında değerlendirilebileceği, Karadeniz Bölgesi'ndeki diğer beş millî parkın alan büyüklüğü kriteri nedeniyle PAN Parks kapsamında değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Korunan alan, millî park, biyoçeşitlilik, sertifikasyon, Karadeniz Bölgesi.

ABSTRACT

Suitability for Certification System of PAN Parks in Blacksea Region's National Parks

At the present time, protected areas are one of the most important elements of in-situ nature protection attempts. These areas also perform such functions as the protection of natural and cultural resources and biological diversity; the provision of opportunities for touristic-recreational activities; and the support for the rural development.

This paper covers the Altındere Valley, Hatilla Valley, Ilgaz Mountain, The Kaçkar Mountains, The Karagöl-Sahara, The Küre Mountains and The Yedigöller (Seven Lakes) National Park as protected forest areas. The Paper emphasizes the necessity of assessing the above mentioned protected areas in line with the international status and with the certification systems; and the paper, then, investigates the compliance of the current characteristics with the certification criteria. By this way, the adoption of internationally-recognized sustainable management approaches for the activities to be carried out in the protection areas will be possible; and this will also make it possible to share and disseminate the knowledge and the experiences of the other areas in the network of protected areas.

The legal, managerial and economic problems being encountered in these areas are discussed in the paper. The training of the local people and the visitors, the management of the visitors, the protection of the nature, the advertisement of the areas and the problems related to recreation-tourism are among the issues to be discussed in the paper. When seven of the current protected-forest areas which are recognized as national parks are investigated, the main problem rests in the lack of cooperation between the local people, the government institutions, the universities and the NGO's. This lack of cooperation causes problems during the planning and application processes. For the solution of these problems, a sustainable management planning is brought to focus by protecting the national parks with a holistic approach taking

ecological, archeological, social and cultural aspects into consideration, and by having a protection-use balance. In order to find solutions for these problems of the national parks and to achieve an effective/sustainable protection-use balance of these areas, international certification programs should be made use of as a means.

When evaluated by PAN Parks criteria- the only certification system in practice for the protection of the nature in protected areas, it is seen that the National Park of Kaçkar and Kastamonu-Bartın Küre Mountains can be evaluated with respect to PAN Parks' criteria, but the other five of the National Parks in the Black Sea Region cannot be evaluated by PAN Parks with respect to their size (PAN Parks criteria: **Principle 1:** Natural Values: The size of the area).

Key Words: Protected area, nature conservation, biodiversity, certification, Blacksea Region.

GİRİŞ

Son yıllarda ulusal ve uluslararası kamuoyunda doğanın korunması ve kullanımıyla ilgili etkinliklerin giderek artan bir şekilde yoğunluk kazandığı ve konuyla ilgili bilinç düzeyinde önemli gelişmeler görüldüğü dikkati çekmektedir. 21. yüzyılda doğanın korunmasına ilişkin çabaların ve eğilimlerin arttığı görülmektedir. IUCN (1994) korunan alanları, öncelikle biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir korunmasını sağlamak amacıyla ayrılmış, farklı yönetim statüleri altında kendine özgü yasalar ve araçlarla yönetilen kara ve deniz parçaları olarak tanımlamaktadır.

Doğal kaynakların hızla tükenmesi ve her geçen gün artan kirlilik miktarları ile küresel boyutlara ulaşan çevre sorunları, tüm ülkelere, toplumla birlikte hareket etme zorunluluğunu getirmektedir. Doğal ve kültürel varlıkları koruma yanında, çevresel problemlere çözüm bulmaya yönelik olmak üzere günün şartlarına göre ortaya konan uluslararası anlaşmalar, tüm uluslarca bağlayıcılığı olan ve iç hukukun bir parçası olarak kabul gören metinler niteliğindedir.

Son yıllarda çevresel sorumluluk alanında yaşanan önemli gelişmelerin sonucu olarak, özellikle gelişmiş ülkelerde, gittikçe artan sayıda insanın çevreci gruplarda aktif olarak görev aldığı görülmektedir. Benzer yönelim, tüketici tercihlerinde de görülmektedir. Doğal olarak bu gelişmeler pazarlama alanına yansımış ve sertifikasyon, ekolojik etiketler gibi kavramlar ön plana çıkmıştır (Güneş, 2005). Örneğin, ormancılıkta sertifikasyon, çevreye duyarlı tüketicilerle üreticiler arasında ilişki kurarak, ormanların daha iyi yönetilmesini ve ormancılık faaliyetlerini sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun yürütülmesini sağlayan bir araç olarak da tanımlanmaktadır. Sertifikalandırma orman köylüleri için, sürdürülebilir orman yönetimini güvence altına alma yolunda kazanılabilecek haklar ve kırsal geri kalmışlığı gidermeyi gündeme getiren ölçütler yönünden bakıldığında olumlu sonuçlar doğurabilecektir.

Sertifikalendirme kuruluşları, kamu kuruluşlarını gözlemleyen, denetleyen sivil güçler olarak önemli işlev görmektedir (Durusoy, 2002).

Farklı amaçlara yönelik olarak geliştirilen sertifikasyon tipleri mevcut olduğu gibi korunan alanların yönetimine ilişkin sertifikasyon programları da geliştirilmiştir. Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm bağlamında son yıllarda önem kazanan turizmde sertifikalandırma ve akreditasyon kavramları da ortaya çıkmıştır. Turizmde sertifikalandırma ise oldukça yeni bir olgudur (Font, 2003). Korunan alanların yönetiminde kalitenin artırılmasını amaçlayan PAN (Protected Area Network) Parks Vakfı, bağımsız bir kuruluştur. WWF ve Molecaten-Doğa turizmi örgütü tarafından 1997 yılında kurulan ve Avrupa düzeyinde desteklenen vakıf, bağımsız bir sertifikalandırma sistemi ortaya koymuştur.

Günümüzde ormancılık sektöründeki beklentiler dikkate alındığında, oduna dayalı ve odun dışı ürünler yanında bilhassa maddesel olmayan hizmet ve/veya fayda üretimine ayrılmış olan millî parklar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanları gibi korunan alanların da sertifikalandırılmasının, sürdürülebilir ormancılık yönetimine katkı ve destek sağlayacağı belirtilmektedir. Korunan alanları, sahip olduğu kaynak değerleri ve biyoçeşitlilik zenginliği ile koruyarak geleceğe taşımak, bütün dünyada kabul gören etkili ve yaygın bir statüdür. Bu konuda, ülkeler gerek yasal düzenlemelerle gerekse uluslar arası anlaşmalarla mevcut kaynakların çeşitliliğini ve bütünlüğünü korumak, ekolojik sürekliliğini sağlamak ve kaynakları amaçlarına göre işletmek üzere önlemler almaktadır. Bu önlemlerin başında, korunan alanlarla ilgili sertifikalandırma programlarının oluşturulması gelmektedir (Daşdemir ve Güngör, 2005).

Bu çalışmada, 2009 yılı itibarıyla Türkiye’de mevcut 40 millî parktan yedi adetinin yer aldığı Karadeniz Bölgesi millî parklarının kaynak değerleri ve sorunları irdelenerek, bu korunan alanların sertifikasyon kriterlerine uygunluğu incelenerek, kabulü durumunda olası kazanımları üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Materyal ve Metot

Materyal

Çalışma objesi olarak; Karadeniz Bölgesinde bulunan Altındere Vadisi, Hatila Vadisi, Ilgaz Dağı, Kaçkar Dağları, Karagöl-Sahara, Küre Dağları ve Yedigöller Millî Parkları ele alınmıştır.

Metot

Çalışmada, öncelikle literatür taraması ile millî parklarla ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Bu alanların doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerleri irdelenerek alanla ilgili sorunlar tespit edilmiştir. Ayrıca, ele alınan millî parkların PAN Parks sertifikasyon normlarına uygun olup olmadığı ve uygun hâle getirilmesi yönünde öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Karadeniz Bölgesi Millî Parklarının Kaynak Değerleri

Altındere Vadisi Millî Parkı

1987 yılında ilan edilen ve 4.800 ha büyüklüğünde olan millî park, Trabzon ili Maçka ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır (URL1, 2009). Millî Park'ın UDGP'nı 24.11.2004 tarihinde yapılmıştır.

Millî park tarihî açıdan oldukça zengindir. Tarihî misafirhanesi, kilisesi ve diğer yapı öğeleriyle Sümela Manastırı, millî parkın ana kaynak değerini teşkil eder. Millî park tabiat güzelliği ve tarihî teması ile Doğu Karadeniz'in en çok bilinen köşesidir.

Millî Park, flora açısından çok zengin olup, hâkim bitki örtüsünü doğu ladini oluşturur. Park alanında iki tip vejetasyon bulunmaktadır. Bunlardan biri yaklaşık 1900-2000 m yüksekliğe kadar çıkan “Orman Vejetasyonu” (Picetum), diğeri ise bu yükseklikten sonra çeşitli çalı, otsu ve alp çiçeklerinin oluşturduğu “Alp vejetasyonu” (Alpinetum)'dur. Orman vejetasyonundaki mesçereleri üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar: **a)** Saf ladin mesçereleri, **b)** Ladin-yapraklı türlerden oluşan karışık mesçereler, **c)** Yapraklı türlerin kendi aralarında oluşturduğu mesçerelerdir. Zengin bitki örtüsü altındaki doğal ortamın yaban hayatı için sunduğu yaşam şartları geyik, karaca, çengel boynuzlu dağ keçisi, yabani domuz, ayı, kurt, çakal, tilki, yaban kedisi gibi türlerin yaşamasına ve çoğalmasına olanak sağlamıştır. Millî park tesisi ile birlikte park içerisinde yaklaşık 3 ha'lık bir bölüm, yaban hayvanları alanı olarak ayrılmıştır (Sakıcı, 2005).

Yüksek dağlık arazi niteliğinde olan millî parkın ortalama yükseltisi 2.500 m olup, güneyinde Çakırgöl Dağı'nın eteklerinde Meryemana Deresinin kaynağını oluşturan göl bulunmaktadır. Meryemana Deresi'nin oluşturduğu çağlayanlar parka gelen ziyaretçiler için iyi bir görsel potansiyel oluşturmaktadır (Sakıcı, 2005).

Çok engebeli olan arazi yapısı; yürüyüş, tırmanıcılık, amatör doğa araştırmaları gibi rekreasyonel etkinliklere olanak tanımaktadır. Ayrıca, kışın sürekli kar altında kalan yaylalar, kış sporları için uygun ve elverişli olanaklar sunarlar. Parkın güneyinde bulunan Çakır Göl başlı başına bir rekreasyon potansiyeline sahiptir. Alandaki bitkisel çeşitliliği ve yaban hayvanları sahasını görmek için gelen ziyaretçiler yeterli şekilde bilgilendirilememektedir. Alanın yeterince önemsenip korunmaması da sorunların başında yer almaktadır (Sakıcı, 2005).

Hatila Vadisi Millî Parkı

Millî Park Artvin ili, merkez ilçe sınırları içerisinde, Çoruh nehrinin yan kollarından biri üzerinde bulunmaktadır. Vadi yaklaşık 25 km uzunluğunda olup, birçok yan dereyle beslenmektedir. 16.988 ha olan alan, 1994 yılında millî

park ilan edilmiştir. Millî park alanının 2577,5 hektarlık bölümü ormanlık arazidir. Hatila Vadisi, bitki coğrafyası ve flora bölgesi açısından Euro-Siberian Bölgesi'nin Kolşik kesimi içinde kalmaktadır. Hatila Vadisinin genel karakteri, V tipi, dar tabanlı ve genç vadi özelliğindedir. Vadi yatağının derine doğru aşınmasının daha kuvvetli olması sebebi ile vadi yamaçlarının eğimi % 80, hatta bazı kesimlerde % 100'e ulaşmıştır (URL1, 2009).

Vadinin orta ve yukarı ağzında çok zengin ve yoğun olan vejetatif örtü, bünyesinde çok çeşitli bitki taksonlarını barındırmaktadır. Bu taksonlar içerisinde dikkati çeken belirgin özellik, bitki örtüsünün genel olarak Akdeniz iklim karakterini yansımasıdır. Dolayısıyla, buradaki bitki örtüsü relikt (=kalıntı) bir özellik göstermektedir. Relikt türlere örnek olarak ise; *Quercus pontica* C. Koch., *Acer cappadocicum* Gleditsch. var. *stenocarpum*, vb. verilebilir. *Laurus nobilis* L., *Arbutus andrachne* L., *Punica granatum* L., *Juniperus oxycedrus* L., *Ostrya carpinifolia* Scop. vb. Çoruh Nehri'nin akış kotundan (200 m) 800 m'ye kadar olan yükselti kuşağındaki yalancı maki toplumu içerisinde bazı taksonlardır. 800-1.900 m yükseltiler arasında ve daha alt kodlarda (800-1.300 m) geniş yapraklı ağaçlar ve daha yükseklerde ise, iğne yapraklı orman ağaçları egemendir ve özellikle 1.300-1.700 m yükseklikler arasında Doğu Ladini başta olmak üzere Sarıçam, Doğu Karadeniz Göknarı yaygın olarak bulunmaktadır. Orman kuşağının (2.000 m) bitiminde çalı kuşağı ile birlikte subalpin çayır vejetasyonu bulunur ve 2.800 metreye kadar otsu karakterdeki alpin bitki örtüsü ile örtülmüştür (URL1, 2009).

Hatila Vadisi zengin bir fauna da içermektedir. Bu fauna içerisinde en çok rastlanan yaban türleri; ayı, domuz, tilki, porsuk, yaban keçisi, sansar, çakal, atmaca, kartal, dağ horozu, Hopa Engereği ile akarsularda alabalıktır. Yaban hayatı açısından da oldukça zengindir. Hopa Engereği, yörede endemik bir türdür (URL1, 2009; Vurdu ve ark., 2007).

Ilgaz Dağı Millî Parkı

1.088 ha büyüklüğe sahip olan saha 1976 yılında millî park ilan edilmiştir. Alanın 751 ha'lık kısmı Kastamonu, 338 ha'lık kısmı Çankırı il sınırlarında yer almaktadır. Güney Anadolu'dan Kuzey Anadolu'ya geçiş kuşağında yer alan saha değişik karakterde vadiler, sırtlar ve doruklardan meydana gelmiştir. Millî parkın diğer önemli bir kaynağı da kış sporları imkânıdır. (Anonim, 2009).

Ilgaz Dağı'nın eteklerinden doruklarına kadar gelişen karaçam, sarıçam ve Uludağ göknarı hâkim ağaç türlerinden meydana gelen bitki örtüsü zengin orman altı topluluğu ile desteklenmektedir. Özellikle millî park alanında yer alan Uludağ Göknar Ormanı, Türkiye'deki yayılış alanında optimal özellik göstermektedir. Bol ve bütün yıl akışlı akarsuları ile zengin bitki örtüsünün oluşturduğu şartlar yaban hayvanlarına da yaşama ortamı sağlamaktadır (Erduran, 2002). Millî Park'ın çevresinde yaban hayatı koruma sahası kurulmuştur. Ilgaz Dağı'nın bu doğal ve rekreasyonel kaynakları millî parkın ana kaynak değerlerini oluşturur. Jeolojik yapısı kadar dağ oluşum hareketleri

bakımından da ilginç özelliklere sahip olan alanın jeomorfolojisi değişik karakterde vadiler, sırtlar ve doruklarla karakterize edilir. Bu yapı, gür ormanlarla birleşerek olağanüstü doğal peyzajlar yaratır. Ilgaz Dağları sahip olduğu bitki türü zenginliği açısından Türkiye'nin en önemli endemizm merkezleri arasında gösterilmektedir (Gümüş ve ark., 2002).

Ilgaz Dağı Millî Parkı, Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından belirlenen ***Türkiye'nin 144 önemli bitki alanından*** biridir. Aynı zamanda Türkiye'deki 97 "***Önemli Kuş Alanı***"ndan birisi olarak kabul edilmektedir (Gümüş ve ark., 2002).

Alanda UDGP, 2007 yılında programa alınmış 2009 yılında onaylanmıştır (Anonim, 2009). UDGP plan kararlarının hayata geçirilmesindeki güçlükler ve özellikle ziyaretçi yönetim planının olmaması en önemli sorundur. Doğa koruma ilkeleri ve uluslararası sertifikasyon kriterleri açısından zaten yeterli bir genişliğe sahip olmayan ve yalnızca dağın belirli zonlarını kapsayan millî park alanının önemli bir bölümü yapısal gelişme ve turizmin tehdidi altındadır. Ziyaretçilerin doğa koruma ve ekoturizm ile ilgili beklentileri karşılanamadığı gibi yerel halk için sürdürülebilir alternatif geçim kaynakları geliştirilememiştir. Millî parkın eğitim, bilimsel araştırma, rekreasyon gibi çok yönlü olması gereken kullanım biçimi burada sadece kış turizmine indirgenmiş durumdadır. Giderek genişleyen konaklama tesisleri ve buna bağlı olarak kış aylarında yoğunlaşan kullanıcı sayısı hassas bir konuma sahip alan üzerinde tehdit oluşturmaktadır. Ancak, son yıllarda ekoturizme olan ilgi yaz aylarında da ziyaretçilerin buraya gelmesini sağlamıştır. Ancak, alanın kaynak değerlerini tanıtıcı tanıtım bürolarının olmaması, yürüyüş rotalarının belirlenmemiş olması, gelen ziyaretçilerin sınırsızca alanda dolaşabilmeleri hem endemik türler hem de çevre kirliliği yönünden sorun teşkil etmektedir.

Karagöl-Sahara Millî Parkı

3.766 ha'lık saha 1994 yılında millî park ilan edilmiştir. Artvin ili, Şavşat ilçe sınırlarında bulunan park iki ayrı sahadan oluşmaktadır. Bunlar; Karagöl ve Sahara'dır. Karagöl çevresi doğu ladini, Doğu Karadeniz göknarı ve sarıçamların meydana getirdiği yoğun ormanlarla kaplıdır. Sahara Yaylası, 1.700-1.800 m'de yer alan sınırlı düzlüklerden birisidir (Sever ve Bekdemir, 2007).

Alanın Karagöl mevki 1.305 m ile 2.130 m yükseltiler arasında yer almaktadır. Alanın kuzeye doğru yükseltisi gittikçe artmaktadır. Çalışma alanına ismini veren Karagöl 1.600 m yükseltide yer almaktadır. Sahara bölgesinde yükselti, 1.470 m ile 2.625 m arasında değişmektedir. Sahara alanının yükseltisi batıdan doğuya doğru artmaktadır (Cengiz ve Çelem, 2005).

Yaklaşık 5 ha yüzölçümüne sahip, 18 m derinliğindeki Karagöl, alanın en önemli su varlığıdır. Karagöl Alanını, Sahara Alanına Değirmen deresi bağlamaktadır. Karagöl-Sahara Millî Parkı ve çevresinde tespit edilen değişik

vejetasyon tipleri ve dağılışı aşağıdaki gibidir:

1. Orman vejetasyonu: Bu vejetasyon tipi herdem yeşil iğne yapraklı orman ağaçlarından (*Pinus sylvestris* L. Link., *Abies nordmanniana* (Stev) Spach subsp. *nordmanniana*) oluşmaktadır. Bu türler saf ya da yer yer karışık meşcereler hâlinde yayılmaktadır. Sahara bölümündeki Doğu Karadeniz göknarı tohum meşceresi, alanın en önemli doğal kaynak değerlerinden birisidir.

2. Nemli dere vejetasyonu: Bu vejetasyon tipi, millî park alanı içinden akan Çermih Deresi, Değirmendere ve Nanep Dereleri boyunca yayılan ve *Salix alba* L. gibi nemli dere vejetasyonunun tipik türlerinin yayıldığı vejetasyon tipidir.

3. Subalpin ve alpin vejetasyonu: Bu vejetasyon tipi Sahara bölümünde, *Pinus sylvestris* L. 'nin üst orman sınırına ulaştığı kesimlerden sonra başlamakta ve alanın en yüksek kesimlerini kapsamaktadır

4. Sulak alan vejetasyonu: Bu vejetasyon tipi, Karagöl'ün kıyı kesimlerinde bulunmakta ve gölü tamamen çevrelemektedir. Hâkim tür *Potamogeton spp.* ve *Polygonium spp.* 'dir. Ayrıca alan, faunal tür çeşitliliği bakımından zengindir (Cengiz ve Çelem, 2005).

Karagöl-Sahara Millî Parkı'nın uzun devreli gelişme planı (UDGP) karar ve hükümleri, 12.01.2004 tarihinde kabul edilmiştir. Ancak, bu planın tam olarak uygulanmadığı belirtilmektedir (Cengiz ve Çelem, 2005). Millî park alanının, koruma-kullanma dengesine dikkat edilerek, sürdürülebilirliğinin sağlanması için plan kararlarının derhal uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, alan ekoturizm potansiyeli açısından da zengindir. Bu plan içerisinde uygulanabilirliği etkin bir ekoturizm planına da ihtiyaç vardır. Alan için ziyaretçi yönetim biriminin olmaması bilim, eğitim, tanıtım vb. adı altında yapılan yürüyüş faaliyetleri ekosistem alanlarına ve endemik türlerin yaşam ortamlarına zarar verebilmektedir.

Alanın taşıma kapasitesi hesaplanmamış olması özellikle Sahara Pancar Festivali'nin yapıldığı yerin millî park alanına zarar vermesine neden olmaktadır (Cengiz ve Çelem, 2005).

Millî Park sınırları içerisindeki sorunlardan biri de altyapı problemleridir. Park alanında yer alan konutların en önemli çevresel sorunu kanalizasyondur. Millî parkın bitki örtüsü olmayan eğimli bölgelerinde toprak erozyonu görülmektedir. Ayrıca, alanda çığ sorunu da yaşanmaktadır. Millî park içinden geçen Şavşat-Ardahan karayolu trafik gürültüsüne ve kirliliğe neden olmaktadır. Millî park sınırları içinde yer alan kum ocakları bu alanda çevresel sorun yaratmaktadır (Cengiz ve Çelem, 2005).

Millî park alanındaki kadastro çalışmalarının yapılmamış olması çok önemli bir altyapısal eksikliktir. Bir diğer husus ise, yerel halk için ekonomik katkı sağlayabileceği düşünülmesine rağmen alanda sıcak su kaynaklarını işletmek için hiçbir tesis bulunmamasıdır (Cengiz ve Çelem, 2005).

Kaçkar Dağları Millî Parkı

1994 yılında ilan edilen millî park, Rize ili Çamlıhemşin sınırları içerisinde yer almaktadır. Park 51.550 ha büyüklüğündedir. Jeolojik açıdan ilginç oluşumlar gösteren alanda yer alan Kaçkar zirvesi 3.932 m yükseltisiyle Türkiye'nin en yüksek 4. dağı durumundadır. Kaçkar Dağlarında ki buzullaşmanın yanında diğer doğal kaynak değerleri; dağcılar, turistler ve bilim çevreleri için çekim oluşturmaktadır. Bu sahada birçok buzulla birlikte, buzul gölleri, buzul vadileri ve morenler bulunmaktadır. Saha Türkiye'de Pleistosen'e ait buzul izlerinin görüldüğü ender yerlerden birisidir (Kurdoğlu, 2002).

Bu vadiler zengin bir floraya sahiptir. Gerek alt gerekse üst flora, endemik türler içermektedir. Türkiye'de orman güllerinin 3.000 m'ye kadar ulaştığı tek yer burasıdır. Fauna açısından da oldukça zengindir. Türkiye'nin en yüksek noktalarından biri olması ve buzullaşmanın ve bitki örtüsünün zenginliği turistleri ve bilim adamlarını buraya çekmektedir. Kaçkar Dağları'nda yükseltinin kısa mesafelerde artması yaylacılık etkinliklerine bağlı birtakım geçici yerleşmelerin de kurulmasında doğrudan etkili olmuştur. Türkiye'nin önemli zirvelerinden birisine sahip olan Kaçkar Dağları, sahip olduğu doğal değerlerin zenginliği ile dağcıları, turistleri ve bilim çevrelerini buraya çekmektedir (Başkaya, 2002).

Türkiye'de doğal mirasın korunduğu önemli bir alan olan Kaçkar Dağları Millî Parkı'nda, 29.11.2004 tarihinde hazırlanmış olan UDGP'na uygun olarak koruma ve kullanma arasındaki dengenin çok iyi kurulması ve devam ettirilmesi gerekmektedir. Özellikle Ayder Yaylası başta olmak üzere, bazı yaylalarda ve diğer yerleşim birimlerinde doğaya uygun olmayan, plansız yapılaşma söz konusudur. Ayrıca, alan millî park olarak ilan edildikten sonra bile Yukarı Ceymakçur ve diğer bazı yaylalara yol yapabilmek için politik baskılar yapılmaktadır. Bu durum millî parkın geleceğini tehdit eden önemli bir sorundur (Başkaya, 2002).

Alanda tamamen kontrolsüz ve plansız bir şekilde hemen her turist grubu tarafından bilinçsiz bir turizm aktivitesi gerçekleştirilmekte, hayvanlara aşırı derecede yaklaşılmakta ve çok gürültülü davranılarak fauna oldukça fazla rahatsız edilmektedir. Hayvan popülasyonlarının varlığını tehdit eder hâle gelen kaçak avcılık hayvanları aşırı derecede rahatsız ederek kışa zayıf girmelerine, hastalanarak veya yırtıcılardan kaçamayarak ölmelerine neden olmaktadır (Başkaya, 2002).

Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parkı

Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü içerisinde bulunan Küre Dağları üzerinde yer alan Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parkı'nın (KDMP) 114.000 ha'lık planlama alanının 37.000 ha'lık kısmı, 2000 yılında millî park olarak ilan edilmiştir. Alan, Kastamonu ve Bartın il sınırları içerisinde yer almaktadır (Öztürk, 2005).

Millî park, doğal, kültürel ve estetik kaynak değerleri açısından çok zengin bir bölgedir. Alana, eşsiz karstik bir peyzaj özelliğini veren, mesozoik döneme ait Jura-kretase yaşlı inaltı kireçtaşlarıdır. Karst formasyonunun maksimum kalınlığı 1000 m civarında, minimum kalınlığı ise 200 m kadardır. Alanda, derin kanyonlar, düdenler, boğazlar, şelaleler ve çok sayıda mağaralar bulunmaktadır (Menteş, 2006). İklim özelliklerinin neden olduğu özel bir flora yapısı mevcuttur. Ulusal ve uluslar arası öneme sahip doğal yaşlı ve bakir orman örtüsü bulunmaktadır. Güneyde yarı-karasal, Cide’de yani kuzey kısımlarda da daha nemli okyanussal tipte yağış rejimi görülmektedir. Bundan dolayı, kuzeyde Avrupa-Sibiryâ kökenli türlere, kıyı ve kıyıda iç kısımlara doğru Akdeniz kökenli, güneyde İran-Turan kökenli türlere rastlanmaktadır (Öztürk, 2003). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) projesi kapsamında yürütülen çalışmalar sonucunda; millî parkta 39 familyadan 145 kuş türünün yaşadığı ve bunlardan da 46’sının neslinin tükenme tehlikesi altında olduğu belirtilmektedir. KDMP’nda memeliler ve kuşların dışında çeşitli böcekler de yer almaktadır. Ayrıca, soyu tükenmekte olan yarasâ, vaşak, tilki, susamuru ve geyik gibi millî park alanında bulunan kuş ve memeliler uluslar arası ölçekte koruma altındadır (Vurdu ve ark., 2004). KDMP yakın çevresinde geleneksel yaşam biçiminin bozulmadan sürdürüldüğü görülmektedir. Bu anlamda, başta yapı tarzı olmak üzere çeşitli el sanatları ve yok olmaya yüz tutmuş geleneksel kültür hala canlı olarak yaşatılmaktadır. Bölgede başta Arıt ve çevresi olmak üzere parka yakın çevre konumunda bulunan Amasra eski İpekyolu ve Cenevizlilere ait birçok tarihî kalıntı büyük değer taşımaktadır (Anonim, 2001). Millî park içerisinde bulunan doğal ve kültürel kaynak değerlerinin etkisiyle rekreasyonel aktivitelerin çeşitliliği artmaktadır. Millî parkta yapılan dinlenme, doğa yürüyüşleri, yaban hayatı izleme, manzara seyretme, fotoğraf çekme, rafting, kanyoning gibi aktiviteler bunlardan bazılarıdır (Öztürk, 2005).

KDMP, 1998 yılında WWF tarafından Avrupa ormanlarının korumada öncelikli 100 sıcak noktasından biri olarak kabul edilmiştir (Anonim, 1999). Bu gelişme alanın gerek biyolojik, gerekse diğer özellikler açısından önemli bir alan olduğunun bir başka göstergesidir.

Alan için katılımcı yaklaşımla hazırlanmış planlamada zonlamalar yapılmış ancak, yasal statüye kavuşturulamamıştır. Özellikle tampon bölge millî park alanı içerisinde yasal olarak görülmemektedir. Hassas bir bölge olan millî park için taşıma kapasitesi belirlenmemiş ve alana gelen ziyaretçiler, kontrolsüzce alanda gezebilmektedir. Yerel halkın ekonomik sıkıntı içerisinde olmaları ve yeterli eğitim düzeyine sahip olmamaları, yakacak odun temini, kaçak şimşir kesimi, geleneksel evlerin yerine betonarme evi tercih etmeleri gibi sorunları beraberinde getirmiştir.

Yedigöller Millî Parkı

Batı Karadeniz Bölgesinde, Bolu ilinin kuzeyinde ve Zonguldak ilinin güneyinde yer alan millî park 1965 yılında ilan edilmiş olup, 2.019 ha’lık alanı

kaplamaktadır. Batı Karadeniz'in oldukça engebeli bir yöresinde bulunan millî parkta irili ufaklı göller, zengin bitki örtüsü ve bu değerlerin yarattığı rekreasyonel kullanım potansiyeli ana kaynak değerlerini oluşturur. Millî parkta hâkim bitki örtüsü kayın ağaçlarıdır. Ayrıca; meşe, gürgen, kızılâğaç, karaçam, sarıçam, göknar, karaağaç, ıhlamur ve porsuk gibi değişik türler bir arada bulunmaktadır (URL1, 2009; Vurdu ve ark., 2007).

Millî parkın ismini veren yedi adet heyelan gölü vardır. 2.019 ha büyüklüğündeki Yedigöller havzası; kayan kütlelerin vadilerin önlerini kapaması sonucunda oluşan, yüzeysel ve yeraltı akışları ile birbirlerine bağlı, güneyden kuzeye 1.500 m'lik mesafe içerisinde sıralanan Sazlıgöl (5.950 m²), İncegöl (1.036 m²), Nazlıgöl (15.780 m²), Küçükgöl (2.170 m²), Deringöl (15.063 m²), Büyükgöl (24.895 m²) ve Seringöl (1.758 m²) gibi yedi heyelan gölünden oluşmuştur (URL1, 2007).

Etkin koruma sonucu millî parkta ve yakın çevresinde geyik, karaca, ayı, yabandomuzu, sincap gibi yaban hayvanı türleri varlığını sürdürmektedir. Dinlenme ve doğadan yararlanma, kamping, düzenlenmiş patikalarda yürüyüş ve koşu, bitkiler, ağaç mantarları, böcekler ve balıklar hakkında zengin veri ve örnek toplama, her mevsim ayrı renk tonları ile fotoğrafçılık veya resim, yaban hayatını yakından izleme ve sportif olta balıkçılığı sahada yapılabilecek başlıca rekreasyonel aktivitelerdir. Bu millî park için taşıma kapasitesinin üzerindeki insan baskısı en önemli tehdidi oluşturmaktadır (URL1, 2007).

Korunan Alanlar Sertifikasyon Programları

Doğa tabanlı turistik aktiviteler, çeşitli tehlikelere davetiye çıkarırken, bu talebin oluşturduğu risklerin belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması sertifikasyon programlarının doğuş sebebi olmuştur. Bu programlar; güvenli bir seyahati, rekreasyon aktivitelerini ve uygun ilk yardım hizmetlerini kapsamaktadır.

Son 30 yılda, sertifika programları giderek iyi çevre yönetimi sağlanmasının bir yolu olarak görülmeye başlanmıştır (URL2, 2007). Sertifikalandırma; bir ürünün, sürecin, hizmetin veya yönetim sisteminin belirlenen şartlara uygun olduğunun üçüncü taraflarca yazılı bir teminat yoluyla onaylandığı işlemidir. Akreditasyon ise sertifikalandırma veya denetlemeyi yapanların yeterliliğinin yetkili bir kurulca onaylandığı işlemidir özetle “sertifika verenleri sertifikalandırır” (Maclaren, 2002).

Korunan alanlarda neyin sertifikalandırılacağına ilişkin beş farklı yaklaşım aşağıda listelenmiştir (URL2, 2007):

- Bir bölgedeki veya ülkedeki tüm korunan alanların sertifikalandırılması
- Korunan alanların belirli yönetim çeşitlerinin sertifikalandırılması (örneğin, özel korunan alanlar veya toplum tarafından yönetilen korunan alanlar)
- Özel amaçlı korunan alanların sertifikalandırılması (turizm gibi)

–Ağırlıklı olarak korunan alanlarda gerçekleşen işlemlerin sertifikalandırılması (ekoturizm operatörlerinin sertifikası gibi)

– Korunan alanlarda gerçekleşebilecek ancak dışarısında da gerçekleşen işlemlerin sertifikalandırılması (iyi orman yönetimi ve organik tarım gibi).

Korunan alanlara her yıl binlerce ziyaretçi gelmesine rağmen bu ziyaretçilerin kontrolü tam olarak sağlanabilmiş değildir. Ziyaretçi dolaşımının kontrol altına alınabilmesi ve bu sayede doğal hayatın korunabilmesi için önerilebilecek en iyi alternatiflerden birisi, korunan alanların sertifikalandırma programlarına dâhil edilmesidir. Böylece, hem korunan alanların sürdürülebilirliği sağlanacak, hem de yörede yaşayan insanlara alternatif geçim kaynakları yaratılmış olunacaktır (Daşdemir ve Güngör, 2005). Korunan alanlara yönelik olarak ulusal ve uluslar arası alanda geliştirilmiş pek çok sertifikasyon programı (sistemi) söz konusudur (**Tablo 1**, bkz.: s.119) (Honey ve Rome, 2001). Alan koruma günümüzde doğayı korumanın en önemli araçlarından biridir. Doğa koruma ve turizm arasında bir denge kurmak suretiyle korunan alanların yönetiminde kalitenin arttırılmasını amaçlayan Korunan Alanlar Ağına (PAN) 2009 yılı itibarıyla İsveç, Gürcistan, Finlandiya, Bulgaristan, İtalya, Rusya ve Romanya’da olmak üzere 10 adet PAN Parks logolu millî park katılmıştır (**URL2**, 2009). Polonya’daki PAN Parks logolu Bieszczady Millî Parkı 2008 yılında sürdürülebilir turizm gelişim stratejisi ve turizm iş ortakları prensipleri konusunda gönüllü olmaması nedeniyle PAN Parks ağından çıkarılmıştır. PAN Parks sertifikasını almak için gerekli prensip ve kriterler aşağıdaki gibi sıralanmıştır (**URL2**, 2009; Güneş, 2005).

Prensip 1: Doğal Değerler

PAN Parks alanları; Avrupa’nın doğal mirasının temsilcisi olan, uluslararası öneme sahip yaban yaşamı ve ekosistemleri barındıran, geniş korunan alanlardır.

Kriter 1.1: Alan, uygulanmakta olan yasa ve kararnameler ile yeterli derecede korunmalıdır.

Kriter 1.2: Korunan alan, Avrupa’da biyolojik çeşitliliğin korunması bakımından oldukça önemli olmalı ve bölge içinde yer alan orijinal doğal ekosistemlerin en iyi temsilcilerini içermelidir.

Kriter 1.3: Korunan alanın büyüklüğü minimum 20 bin hektar olmalı ve bu alan büyüklüğü geçmişte azaltılmış olmamalıdır.

Prensip 2: Habitat Yönetimi

PAN Park tasarım ve yönetimi, alanın doğal ekolojik süreçleri ve biyolojik çeşitliliğinin sürekliliğini ve gerekirse onarımını sağlamayı amaçlar.

Kriter 2.1: Korunan alan tasarımı, doğal ekolojik değerlerin sürekliliğini amaçlamalıdır.

Kriter 2.2: Alanı korumak için konan kurallar yeterince yerine getirilmelidir.

Kriter 2.3: Korunan alan, aktif olarak uygulanabilecek, uzun dönemli koruma stratejisi içeren bir yönetim planına sahip olmalıdır.

Kriter 2.4: Korunan alan yönetimi, alanın insan aktivitelerine uyumu için izin verirken, ekolojik bütünlüğün korunması için zonlama ve diğer sistemlerin kullanımını sağlamalıdır.

Kriter 2.5: Korunan alanda zonlama (bölgelere ayırma) yapılmışsa, çekirdek zon (ekolojik olarak bölünmemiş zone-yaban yaşamı zonu) en az 10 bin hektar olmalıdır. Burada yalnızca doğal ekolojik süreçlerin onarımı ve sürekliliğini amaçlayan yönetim müdahalelerine izin verilmeli, başka kullanımlara asla müsaade edilmemelidir. Çekirdek zon geçmişte azaltılmış olmamalıdır.

Kriter 2.6: Eğer korunan alanda zonlama yapılmamışsa, tüm alanın yönetimi doğal ekolojik süreçlerin devamlılığını ve gerekirse onarımını sağlamayı amaçlamalıdır.

Kriter 2.7: Korunan alanın çevresindeki alan, korunan alan içindeki korumayı olumsuz olarak etkilememelidir.

Kriter 2.8: Korunan alan yönetim sistemi, tehdit altındaki ve endemik türler ve habitatlara özel önem vermelidir.

Kriter 2.9: Korunan alan ulusal sınırı geçerek bitişik ülke/ülkelerin sınırları içine girmesi durumunda, alan yönetiminde sınır ötesi iş birliği için gayret edilmelidir.

Prensip 3: Ziyaretçi Yönetimi

Kriter 3.1: Korunan alanın, doğal değerleri koruyan ve aktif olarak uygulanan bir ziyaretçi yönetim planı olmalıdır. Planın düzenli olarak izleme ve değerlendirmesi gerçekleştirilmeli ve sonuçların ışığında değişiklik ve güncellemeler için koşullar bulunmalıdır

Kriter 3.2: Ziyaretçi yönetim planı idaresinde ziyaretçilere, doğanın beğenisine dayalı yüksek kalitede çeşitli aktiviteler sunulmalıdır.

Kriter 3.3: Ziyaretçi yönetimi, korunan alanın koruma amaçlarını anlamayı sağlamalı ve desteklemelidir.

Kriter 3.4: Korunan alanın, ziyaretçi yönetim planında ortaya konan amaç ve politikaya yönelik bir ziyaretçi merkezi olmalıdır.

Kriter 3.5: Ziyaretçi yönetim planı, çalışanlar için eğitim programları ve ziyaretçi hizmetlerinin sağlanması kapsayan diğer konuları içermelidir.

Bu üç prensip ve toplam 17 kriteri yerine getirmiş olmak ilk etapta PAN Park Logosu'nu almak için yeterlidir. Bunun sürekliliğinin sağlanması için ise;

4. ve 5. prensiplerin ve geri kalan kriterlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlardan prensip 4, PAN Park sertifikası almış olan bir alanın çevresinde yer alan bölgenin de PAN Park sertifikası alabilmesi için gerekli ilke ve kriterleri tanımlar.

Prensip 4: Sürdürülebilir Turizm Gelişim Stratejisi

PAN Parks alanındaki korunan alan yönetimi ve ilgili taraflar, bir Sürdürülebilir Turizm Gelişim Stratejisi geliştirerek ve birlikte uygulayarak doğal değerlerin korunması ve sürdürülebilir turizm arasında bir sinerjiye ulaşmasını amaçlar.

Kriter 4.1: PAN Park Bölgesi (Burada PAN Park Bölgesi; sertifika almaya hak kazanmış olan PAN Park ve çevresinde yer alan bölgeyi ifade etmektedir) sürdürülebilir turizm için yeterli turizm potansiyeli ve taşıma kapasitesine sahip olmalıdır. (PAN Park bölgesinin sınırlarını yerel PAN Park grubu tanımlar).

Kriter 4.2: Yerel bir PAN Park grubu kurulmalı, Sürdürülebilir Turizm Gelişim Stratejisini (STGS) formüle etmeli, uygulama, izleme-denetleme sorumluluğunu üstlenmeli ve iş ortaklarının onaylanmasını sağlamalıdır. İlgili grupları ve potansiyel PAN Park ortakları onların desteğini ve korunan alan ve PAN Park Vakfı'nın koruma amaçlarına bağlılığını resmî olarak doğrulamalıdır.

Kriter 4.3: Yerel PAN Park Grubu, PAN Park bölgesi için STGS'yi formüle eder, uygulamaya koyar ve denetler.

Kriter 4.4: STGS'nin iletişim ve pazarlama stratejisi tüm ilgi gruplarını bilgilendirmeyi amaçlamalıdır.

Kriter 4.5: Planlı turizm gelişimi ve mevcut turizm aktiviteleri PAN Park bölgesindeki ekolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayalı olmalıdır.

Kriter 4.6: Turizm gelişimi ve mevcut turizm aktiviteleri, PAN Park bölgesinin sosyo-ekonomik kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına dayalı olmalıdır.

Kriter 4.7: Planlı turizm gelişimi ve mevcut turizm aktiviteleri PAN Park bölgesinin kültürel kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına dayalı olmalıdır.

Prensip 5 ve kriterleri ise, turizm iş ortakları için onaylama standartlarını tanımlar.

Tablo 1: Uluslararası Turizm Sertifikasyon Programları ve Özellikleri
(Daşdemir ve Güngör, 2005; Güneş, 2005).

Özellikler	ULUSLARARASI SERTİFİKASYON PRGRAMLARI					
Adı	Green Globe 21 (Yeşil Dünya 21)	Costa Rica Certification for Sustainable Tourism (Kosta Rika Sertifikasyon Programı)	New Zeland Qualmark Accreditation in Program (Yeni Zelanda Sertifikasyon Programı)	Blue Frag Campaign (Mavi Bayrak Kampanyası)	Europark (PAN Avrupa Korunan Alanlar Ağı)	PAN (Protected Areas Networks) Parks PAN (Korunan Alanlar Ağı) Parklar
Konusu	Kitle turizmi ve Sürdürülebilir turizm	Sürdürülebilir turizm başta olmak üzere Kitle turizmi ve Ekoturizm	Kitle turizm, Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm	Sürdürülebilir turizm	Korunan alanlarda Sürdürülebilir turizm	Ekoturizm
Coğrafik Kapsamı	Dünya geneli	Kosta Rika ve 6 orta Amerika ülkesi	Yeni Zelanda	21 Avrupa ülkesi	Avrupa	Avrupa
Kapsadığı Sektörler	Havaalanı, kongre ve toplantı merkezleri, sergi salonları, oteller	Konaklama alanları, tur operatörleri, restoranlar ve diğer turizm kuruluşları	Ekoturizm başta olmak üzere oteller, tatil parkları, alışveriş merkezleri tur operatörleri vb.	Sahiller ve marinalar	Avrupa'nın korunan alanları	Avrupa'nın korunan alanları
Prensipier	9 adet sosyal ve çevresel kriterlere göre kuruluşlar a sertifikasyon verilmektedir. Bu kriterlerin çoğunluğu dünyaya yayılan zararlı gazların azaltılması ile ilgilidir.	Toplam 53 adet kriter vardır. 4 grupta toplanmaktadır – Fiziksel ve biyolojik çevreye uygunluk – Otel olanaklarının ve altyapısının iyileştirilmesi – Topluma ve doğaya saygılı müşteriler – Sosyo-ekonomik çevreye uygunluk	– Doğal alana odaklanma – Güvenlik ve yasallık – Çevresel sürdürülebilirlik – Doğal korumaya katkı – Yerel topluluklarla çalışma – Kültürel öğe – Müşteri memnuniyeti – Çevresel açıdan sorumlu pazarlama	Kıyı şeridi için 27, marinalar için 15 kriter vardır. Bu kriterler 4 alanı kapsar. – Su kalitesi – Çevresel yönetim – Güvenlik, hizmetleri ve olanaklar – Çevresel eğitim ve bilgi.	– Parkın sürdürülebilir kalkınması için bir vizyona sahip olması – Park yönetiminde iş birliğinin garanti edilmesi – Ortak bir çalışma programının oluşturulması – Korunan alanların yönetimi arasında iş birliğinin sağlanması – Parkların doğal değerlerin ve değişiminin izlenmesi – Korunan alanlar arasında iletişimin sağlanması – Ortak projelerin ve finansmanın sağlanması	– Korunan alanlardaki doğal değerlerin sürdürülmesi – Habitat yönetiminin oluşturulması – ziyaretçi yönetimi – Sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi – Park yönetimi ile sponsorlar ve sivil toplum örgütleri ile iş birliğinin sağlanması

Prensip 5: Turizm İş Ortakları

PAN Parks Vakfı ve sertifika almış olan PAN Parks'ın amaçlarını yerine getirecek olan turizm iş ortakları PAN Park'ın yasal girişimcileridirler ve PAN Park bölgesinin sürdürülebilir turizm gelişim stratejisini etkili olarak uygulamaya koymak için, yerel PAN Park grubu ile aktif olarak iş birliği içindedir.

Kriter 5.1: PAN Park iş ortağı (ki bunlar sürdürülebilir turizm alanında çalışan yerel, ulusal ve uluslar arası iş ortaklarıdır) sürdürülebilir turizm yapmaya, ilgili bütün ulusal yasaları takip etmeye ve bu iş sektörü ile ilişkili ulusal ve uluslar arası en yüksek çevre yönetim standartlarını sunmaya söz

vermelidir.

Kriter 5.2: PAN Park iş ortağı, sertifika almış olan PAN Parkı ve onun koruma amaçlarını desteklemelidir.

Kriter 5.3: PAN Park iş ortağı, yerel PAN Park grubu tarafından geliştirilen ve PAN Park Vakfı tarafından onaylanan STGS'nin uygulanmaya aktarılması çalışmalarına aktif olarak katılmalıdır.

Kriter 5.4: PAN Park iş ortağı, PAN Park'ın STGS ile uyumlu sürdürülebilir turizm ürünlerinin geliştirilmesi ve uygulamaya aktarılmasına söz vermelidir.

Kriter 5.5: PAN Park iş ortakları, PAN Park konseptini ve hedeflerini desteklemelidir.

Kriter 5.6: Tur operatörleri gibi diğer ortakları kullanan veya anlaşması olan PAN Park iş ortakları, PAN Park iş ortağının kendi firmalarının etkilerini değerlendirdiğini kanıtlamalıdır.

Ekoturizmin gelişmesi sırasında çeşitli kurumlar ve özel şirketlerin katılımıyla ekoturizm ve sürdürülebilir turizm eğitimi, sertifika ve akreditasyon programları geliştirilmiştir. Günümüzde sürdürülebilir turizm pratikleri için eko-etiket ödülü veren 60'dan fazla gönüllü sertifika programı bulunmaktadır (URL4, 2007).

Ekoturizm için profesyonel olarak geliştirilecek bu programlar, pazarda ekoturizm adı altında sunulan birçok ürün arasından gerçek ekoturizm ürünlerinin ayırt edilmesini sağlayacaktır. Tur operatörlerinin ve korunan alan yöneticilerinin kabul ettiği ve sunduğu gerçek ekoturizm ürünleri için asgari standartları belirleyen gönüllü sertifikasyon programları bulunmaktadır. Bununla birlikte oluşturulacak ulusal ekoturizm sertifikasyon programı, hem endüstriye hem de müşterilere kaliteli bir ekoturizm deneyimini ve olumlu bir çevre yönetimini sağlayacak bir ekoturizm ürününü garanti edecektir. Böylece birçok tur operatörü ve korunan alan yöneticisinin böyle bir programa katılmaları teşvik edilmiş olacaktır (Çevirgen, 2003).

SONUÇ

Biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynak değerlerinin korunmasına yönelik pek çok girişim olmasına karşın, bu kaynakların aşırı kullanımı ile korunan alanların yetersizliği ve var olanların da etkili yönetilememesi pek çok kısıtları ve sorunları da beraberinde getirmektedir. Yöre halkının, korunan alan planlama sürecine yeterince katılımının sağlanamaması ve karşılaştıkları kısıtlar öncelikli sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle, korunan alanlara yönelik yasal ve yönetsel boşlukların doldurulması, kaynak değerlerin sürdürülebilir kullanımı ve mevcut sorunlara yönelik çözümlerin üretilmesi gerekmektedir (Yenilmez-Arpa, 2005).

Türkiye'deki korunan alanların karşı karşıya bulunduğu bir dizi koruma ve yönetim güçlüğüne Arançlı (2006) şu şekilde özetlemektedir.

- Alan yönetimine ayrılmış yeterli sayıda eleman olmaması,
- Farklı kamu kurum ve kuruluşlarının alan üzerinde müdahaleleri ve düzenlemelerinin yarattığı karmaşa,
- Sürdürülebilir bir finansman yapısının olmayışı,
- Alanın statüsü ile ilgili yasal dayanakların yetersizliği,
- Doğa koruma konusundaki eğitim programları ve eğitimlerin yetersizliği.

Korunan alanların yasal, bilimsel ve yönetim statüsü konularında açmazlar mevcuttur. OGM ile DKMPG’nde çalışan ilgili elemanların biyoçeşitliliği koruma, izleme, değerlendirme ve planlara yansıtılma konularında yeterli altyapı ve bilgilerin olmaması beraberinde eğitim sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Yerel halk, orman amenajman heyetleri ve STK’lar, hatta yetkililer, biyolojik çeşitlilik kavramı ve odun dışı kaynakların amenajman planlarına yansıtılarak korunması konusunda zayıf ya da hiç bilgi sahibi olmadıkları için geleneksel planlama anlayışı kalıplarının ötesine geçmekte zorlanmaktadırlar. İkinci önemli nokta; kurumsal kapasitenin yetersizliği ve etkin biyoçeşitlilik yönetim biriminin olmayışıdır. Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde biyoçeşitliliğin korunması faaliyetlerini (veri toplama, analiz, veri tabanı kurma, planlara yansıtma, izleme ve yönetim) koordine edecek yasal bir otorite yoktur (Vurdu ve ark., 2007).

Korunan alanlardaki bu sorunların çözümünde bir araç olarak değerlendirilebilecek olan sertifikasyon programlarının büyük ölçüde kitle turizmi, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm aktiviteleri içerisinde bilhassa ekoturizme yoğunlaştığı görülmektedir (**Tablo 1**, bkz.: s. 119).

Güneş (2005), Türkiye’deki korunan alanların ilan amaçlarındaki yanlışlıklar, yönetim plan ve uygulamadaki eksiklikler, izleme ve denetimde yaşanan aksaklıklar ve yasal olmayan faaliyetler nedeniyle büyük çoğunluğunun uluslararası sertifikalandırma kriterlerine uygun olmadığını belirtmektedir.

Türkiye’de sertifikasyona yönelik ilk girişim Küre Dağları Millî Parkı için yapılmıştır. Sahip olduğu doğal ve kültürel değerleri ile yönetim planı irdelenerek, KDMP’nın PAN Parks olabilecek potansiyele sahip olduğu belirlenmiştir. Finlandiya’da 2006 yılında yapılan PAN Parks konferansında Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü tarafından imzalanan “niyet mektubu”nun PAN Parks yönetimine sunulmasıyla bu millî park, PAN Parks adayı durumuna gelmiştir. Küre Dağları Millî Park alanı,

– WWF’nin doğa koruma açısından küresel düzeyde öncelikli ekolojik bölgelerinden biridir.

– Avrupa ormanların 100 biyoçeşitlilik sıcak noktasından biridir.

– Doğal kaynaklar ve biyoçeşitlilik konusunda yürütülen birçok projenin pilot alanıdır (Güneş, 2005).

Küre Dağları Millî Parkı’nın PAN Park olması hâlinde (Menteş, 2006; Ayan, 2008);

– Alanın doğal ve kültürel kaynaklarının önemi daha iyi algılanabilecek ve küresel düzeyde korunmasına katkı sağlanmış olacaktır.

– Türkiye’de sürdürülebilir doğa koruma politikalarının henüz istenilen düzeyde olmaması ve çoğu millî parkın kaynak değerleri üzerindeki turizm gibi faaliyetlerle ortaya çıkan bozulmaların Küre Dağları Millî Parkı’nda da gerçekleşme riski indirgenmiş olacaktır.

– Korunan alan çerçevesinde yaşayan yöre insanının ekoturizm faaliyetleri ile alternatif gelir kaynağı oluşturmaya uluslararası düzeyde katkı sağlanmış olacaktır.

– Türkiye için doğa koruma alanında prestij sağlanmış olacaktır.

– PAN Parks sisteminin doğa koruma konusunda dünyadaki gelişmeleri hızlı bir şekilde aktarma yeteneği bulunması nedeniyle Türkiye’de daha hızlı bilgi akışı sağlanacaktır.

– Özellikle korunan alanlar çevresinde turizm anlayışının olumlu yönde değişimine katkı sağlanacaktır.

– Kültürel değerlerin korunması önem kazanacaktır.

Her ne kadar TÜBİTAK koordinatörlüğünde Doğa Koruma & Millî Parklar Genel Müdürlüğü ve üniversitelerin iş birliği ile “**Millî Parklar ve Çevre Eğitimi Projesi**” kapsamında üniversite öğrencilerine ve profesyonel turist rehberlerine çevre eğitimi verilmesine karşın, bu proje formatının “Korunan Alan” yönetiminde görevli en alt kademedeki kişilerden ilgili yerel halka kadar geniş bir yelpazeyi kuşatması gerektiği, diğer bir ifadeyle eğitimin tüm paydaşları kucaklaması gerektiği bir zorunluluk olarak düşünülmektedir. Bahsi geçen projeler kapsamında, bu çalışmanın objesi olan Kaçkar Dağları Millî Parkı ve Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parkı’nda eğitim programları sürdürülmektedir. Ki bu projeler sürdürülebilir kalkınma eğitimleri ile daha çok ilintili olup, korunan alan ziyaretçi eğitimi (**Kriter 3.5**) ile direkt ilgili değildir.

Sertifikasyon programlarında da yerini bulan ve PAN Parks prensip/kriterleri içerisinde yer alan eğitim konusu “**Kriter 3.5. Ziyaretçi yönetim planı, çalışanlar için eğitim programları ve ziyaretçi hizmetlerinin sağlanması kapsayan diğer konuları içermelidir.**”; Bu kriter, Karadeniz Bölgesinde ilan edilen yedi adet millî parkın hiçbirisi için geçerli değildir. Bir başka ifadeyle, ele aldığımız millî parkların hiçbirinde, “ziyaretçi yönetim planı” ve “ziyaretçi merkezi” yoktur. Bu durum, yüksek biyoçeşitlilik ve hassas ekosistemlere sahip bu alanlarda taşıma kapasitesinin üzerinde ziyaretçiye açılmasına neden olabilirken, ziyaretçilerin ve alanda rol sahibi diğer kişilerin etkinliklerinden bu alanların ne ölçüde zarar gördüğünü izleme ve denetleme olanağını da ortadan kaldırmaktadır. Dolayısı ile PAN Parks prensip ve kriterlerine uyum sağlanması durumunda gerek aday durumda olan Küre Dağları Millî Parkı gerekse diğer millî parklar mesafe almak durumundadır.

Çalışma objesi olarak ele alınan Karadeniz Bölgesi millî parklarında eksik

olan bir başka husus ise bu alanlar için belirlenmiş taşıma kapasitelerinin olmamasıdır. Ayrıca, PAN Parks logosunu almak için ön şart olan; “*Kriter 2. 3. Korunan alan, aktif olarak uygulanabilecek, uzun dönemli koruma stratejisi içeren bir yönetim planına sahip olmalıdır.*” kriterini Altındere Vadisi, Kaçkar Dağları, Karagöl-Sahara ve Ilgaz Dağı Millî Parkı için oluşturulan “**Uzun Dönem Gelişme Planı (UDGP)**” ile sağlarken diğer millî parklarda halen UDGP hazırlanmamıştır (**Tablo 2**). Millî parkların sadece kaynağın yönetimi anlayışı ile yönetilemeyeceği bilincine varılarak, doğal kaynak yönetimindeki kullanıcı grubu dâhil tüm aktörlerin yönetim planlamasında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun içinde planlama aşamasında stratejik planlama anlayışının yerleşmesi gerekmektedir. Yerel halkın da içinde olduğu katılımcı yönetim esas alınmalıdır.

Tablo 2: Karadeniz Bölgesi Millî Parkları ve UDGP Durumu (URL1, 2009)

No	Millî Park Adı	İl	Alanı (ha)	T. Tarihi	UDGP Durumu	Sözleşme Tarihi
6	Yedigöller	Bolu	2.019	29.04.1965	YOK	
16	Ilgaz Dağı	Kastamonu	1.088	02.06.1976	VAR	2007
19	Altındere Vadisi	Trabzon	4. 800	09.09.1987	VAR	24.11.2004
24	Kaçkar Dağları	Rize	51.550	31.08.1994	VAR	29.11.2004
25	Hatila Vadisi	Artvin	16.988	31.08.1994	YOK	
26	Karagöl-Sahara	Artvin	3.766	31.08.1994	VAR	12.01.2004
33	Kastamonu-Bartın Küre Dağları	Kastamonu, Bartın	37.000	07.07.2000	YOK	

Karadeniz Bölgesi’ndeki millî parklar, korunan alanlarda doğanın korunması için hazırlanmış olan uygulamadaki tek sertifika sistemi olan PAN Parks kriterleri (**Prensip 1: Doğal Değerler:** Alan büyüklüğü) açısından değerlendirildiğinde; Kaçkar ve Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parklarının “PAN Parks” kapsamında değerlendirilebileceği, diğer beş millî parkın alan büyüklüğü kriteri nedeniyle “PAN Parks” kapsamında değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Türkiye’de ilanı yapılan 40 adet millî park içerisinde ve dolayısı ile çalışma objesi olarak seçilen Karadeniz Bölgesi millî parklarından sadece Küre Dağları millî parkı için PAN Parks süreci başlamış olup, diğerlerinde sertifikalandırma konusunda herhangi bir girişim henüz söz konusu değildir. Oysa bu sistemle korunan alanlarda “etkili yönetimi” kontrol etmek için objektif bir onay prosedürü başlatılmış olunacaktır.

Bünyelerinde birçok farklı ekosistemi barındıran ve korunan alanların önemli ögesini oluşturan millî parkların bir kısmında uluslar arası sertifikalandırma programlarının belirlediği prensipleri/kriterleri yerine

getirmesi yönünde çabaların olması gerekmektedir. Bu sayede doğa koruma konusunda dünyadaki gelişmeleri hızlı bir şekilde Türkiye'ye aktarma olanakları doğabilecektir.

KAYNAKÇA

Anonim, (1999), **Küre Dağları Millî Parkı Tasarı Gelişme Planı**, Orman Bakanlığı Millî Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayınları, UNDP-FAO, 1-6, Ankara.

Anonim, (2001), **T.C. Orman Bakanlığı Millî Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Eko-Turizm Alan Belirleme Raporu**, Batı Karadeniz Bölge Müdürlüğü Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parkı Yakın Çevresi Eko-Turizm Potansiyeli, 8, Kastamonu.

Anonim, (2009), **İlgaz Dağı Millî Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı**, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Arançlı, S., (2006), “Korumada Yeni Yaklaşım. Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi”, **Yeşil Türkiye**, Yeşil Ormancılar Derneği, 2006/6, Sayı: 596, 1-5.

Ayan, S., (2008), “Pan Parks Projesi”, **Orman ve Av Dergisi**, Eylül-Ekim, Sayı: 5, 7-8.

Başkaya, Ş., (2002), “Kaçkar Dağları Millî Parkında Ekoturizm”, **II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Bildiriler Kitabı**, 1. Cilt, 15-18 Mayıs 2002, Artvin. 234-235.

Cengiz, T.-Çelem, H., (2005), “Karagöl-Sahara Millî Parkı'nın Koruma Kullanma Yönünden Değerlendirilmesi”, **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu**, Sözlü Bildiriler Kitabı, 8-10 Eylül 2005, Isparta. 113.

Çevirgen, A., (2003), **Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Ekoturizm ve Edremit Yöresi için Bir Model Önerisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ABD, Doktora Tezi (Basılmamış), 171. İzmir.

Daşdemir, İ.-Güngör, E., (2005), “Ülkemizdeki Millî Parkların Turizm Sertifikasyon Programları Açısından Değerlendirilmesi”, **T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı, 1. Çevre Ve Ormancılık Şurası Tebliğler**, 4. Cilt, Antalya. 1462-1469.

Durusoy, İ., (2002), **Sertifikalandırma ve Türkiye Ormancılığında Gerekliği, Olabilirliği, Uygulanması Sürecinde Karşılaşılması Muhtemel Darboğazların ve Fırsatların İrdelenmesi**, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 170s. Trabzon.

Erduran, F., (2002), “İlgaz Dağı Millî Parkı'nın Turizm ve Rekreatiyonel Gelişim Sorunları”. **Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu**, 393-395, Kastamonu.

Font, X., (2003), "Labelling And Certification: Benefits and Challenges For Sustainable Tourism Management and Marketing", **Labelling & Certification, Benefits & Challenges**, Ecoclub. Com E-Paper Series, Nr. 9, July 2003
Http://Ecoclub. Com/Library/

Gümüş, C.-Kalem S.-Menteş, İ., (2002), "İlgaz Dağlarının Biyolojik Çeşitliliği ve Doğa Koruma Açısından Önemi". **Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu**, 442-446. İlgaz-Kastamonu.

Güneş, G., (2005), "PAN Parks Korunan Alan Sertifikalandırma Sistemi", **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Sözlü Bildiriler Kitabı**, 8-10 Eylül 2005, 193-200. Isparta.

Honey, M.-Rome, A., (2001), **Protecting Paradise: Certification Programs For Sustainable Tourism and Eco-Tourism**, Institute for Policy Studies, Washinton D. S. USA.

IUCN, (1994), **United Nations List of National Parks and Protected Areas. Gland.**

Kurdoğlu, O., (2002), **Kaçkar Dağları Millî Parkı ve Yakın Çevresinin Doğal Kaynak Yönetimi Açısından İncelenmesi**, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği ABD, Doktora Tezi, Trabzon.

Maclaren, F. T., (2002), "A Strategic Overview of Ecotourism Accreditation and Certification: The Road Forward. International Year of Ecotourism", **The International Ecotourism Society**. http://www.world-tourism.org/sustainable/IYE/Regional_Activities/Brazil/case/TIES.htm.

Menteş, İ., (2006), "Küre Dağları Millî Parkı PAN PARKS Adayı. Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi", **Yeşil Türkiye**, Yeşil Ormancılar Derneği, ISSN 1307 1874, 2006/6, Sayı. 596, 19-22. Ankara.

Öztürk, S., (2003), **Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parkı'nın Kaynak Değerleri ve Yönetim Açısından İrdelenmesi**, ZKÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD, Yüksek Lisans Tezi, Bartın. 37 (Basılmamış).

----, (2005), "Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parkının Rekreatif Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi", **SDÜ Orman Fakültesi Dergisi**, Isparta. 138.

Sakıcı, Ç., (2005), "Maçka-Altındere Vadisi Millî Parkı'nın Kaynak Değerlerinin ve Kullanımının Rekreatif Açısından İrdelenmesi", **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Sözlü Bildiriler Kitabı**, 8-10 Eylül 2005, 434-435. Isparta.

Sever, R.-Bekdemir, Ü., (2007), "Ekturizm Açısından Karagöl-Sahara Millî Parkı (Artvin-Şavşat)", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(39) 267-287.

URL1, (2007), <http://www.geocities.com/dirginempayhmu/millipark.html>.

URL2, (2007). "Protected Areas and Certification by Dudley, N. An International Legal Regime for Protected Areas", <http://www.iucn.org/themes/law/pdffdocuments/GOV-IUCN-ELP%20Sec%203%20Governance%20Paper040803.pdf>.

URL3, (2007), <http://www.ecoclub.com/news/050/interview.html>.

URL4, (2007), "Kitle Turizmi, Alternatif Turizm ve Ekoturizmde Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Değerlendirme by N. Erdoğan". <http://www.cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKO4NF/web/Erdogan.doc>.

URL1, (2009), <http://www.milliparklar.gov.tr/mpd/mp/millipark.asp>.

URL2, (2009), www.panparks.org.

Vurdu, H.-Uslu N.-Güney, K.-Ünal, S.-Ayan, S.-Sıvacıoğlu, A.-Gürel, N.-Küçük, Ö.-Ulusan, D.-Öztürk, S.-Türkyılmaz, E., (2004), **Küre Dağı Millî Parkı'nın Floristik Zenginliği ve Habitat Alanlarının Belirlenmesi Projesi, Sonuç Raporu**, Kastamonu.

Vurdu, H.-Ayan, S.-Küçük, Ö., (2007), **Yerel ve Piyasa Tabanlı Önlemlere Yönelik Karadeniz Bölgesi Koruma ve Bilgi Ağının Kurulması, Teknopaket**, 276-292. Kastamonu.

Yenilmez Arpa, N., (2005), "Dünyada ve Türkiye'de Doğa Koruma Çalışmaları ve Türkiye'deki Korunan Alanlara Yönelik Durum Değerlendirmesi", **T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 1. Çevre ve Ormancılık Şurası Tebliğler**, 4. Cilt, 1292. Antalya.